

תנ"ך

לבתי ספר דתיים

הוראות

תוכנית הבגרות
הגמישה

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה חלקים.

חלק א	–	בראשית	(22x3)	–	66 נקודות
חלק ב	–	ישעיה (מצומצם)	(20x1)	–	20 נקודות
חלק ג	–	ישעיה (מורחב), רות, יונה ותהלים	(14x1)	–	14 נקודות
				–	סך הכול
				–	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

שימו לב: העתקה של דברי פרשן בלי הסבר לא תיחשב לתשובה.

חלק א – בראשית (66 נקודות)

ענו על שלוש מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 22 נקודות).

1. פרק א'

א. (1) עיינו בפסוקים י"ד-ט. על פי פסוקים אלה, כתבו בלשונכם שלושה תפקידים של המאורות.

(2) עיינו בפסוק ט"ז. מהי הסתירה לכאורה בפסוק?

(3) כתבו הסבר לסתירה זו. האם ההסבר שכתבתם הוא על דרך הפשט או על דרך הדרש? נמקו את תשובתכם.
(9 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים כ"ו-כ"ז.

רש"י (לפסוק כ"ו): "נעשה אדם" - אף על פי שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכתוב מללמד דרך ארץ ומידת ענווה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן. ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו".

(1) על פי רש"י, מה המינים יכולים לטעון, וכיצד לשון הכתוב עלולה לסייע לטענתם?

(2) על פי רש"י, הסבירו כיצד מידת הענווה של ה' באה לידי ביטוי בפסוקים אלה.

(8 נקודות)

ג. תלמוד בבלי (סנהדרין לח, ע"א): "תנו רבנן: אדם נברא בערב שבת, ומפני מה? שלא יהו מינים אומרים: שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. דבר אחר: שאם תזוח דעתו עליו [יתגאה], אומר לו יתוש קדמך [קדם לך] במעשה בראשית".

(1) על פי התלמוד, מדוע נברא האדם אחרון? כתבו שתי סיבות.

(2) על פי תיאור בריאת האדם בספר בראשית – הסבירו מדוע יש חשש ש"תזוח דעתו עליו". בססו את תשובתכם על הכתוב.

(5 נקודות)

2. פרק ד'

א. בפסוקים ג'–ח' מתוארים שני אירועים: קין והבל מביאים את המנחות; קין רוצח את הבל.

(1) על פי מה שלמדתם, מהו המידע שחסר בבכל אחד מתיאורי האירועים?

(2) על פי פירוש שלמדתם, השלימו את המידע שחסר בבכל אחד מן התיאורים.

(9 נקודות)

ב. (1) עיינו בפסוק ט'. על פי פירוש שלמדתם, איזו תמיהה מעוררים דברי ה' לקין, ומדוע ה' פונה לקין בדברים אלה?

(2) רש"י (לפסוק י'): "דמי אחיך" - דמו ודם זרעיותיו. דבר אחר: שעשה בו פצעים הרבה שלא היה יודע מהיכן

נפשו יוצאה".

מהו הקושי בלשון הכתוב שרש"י עונה עליו? בחרו באחד מן הפירושים של רש"י, והסבירו כיצד הוא מיישב את

הקושי.

(8 נקודות)

ג. עיינו בפסוק י"ב ובפסוק י"ז.

רמב"ן (לפסוק י"ז): "ומפני שלא אמר ויבן את העיר כאשר יאמר ויבן את נינוה" (בראשית י', י"א), 'ויבנו בני גד את

דיבן' (במדבר ל"ב, ל"ד), יורה כי היה כל ימיו בונה העיר, וכי מעשיו ארוכים, יבנה מעט בטורח ועמל, וינוע וינוד מן

המקום ההוא, ויחזור שם ויבנה מעט, ולא יצליח את דרכיו".

(1) על פי רמב"ן, מהו ההבדל בין האופן שבו הכתוב מתאר את בניית העיר בידי קין ובין תיאור בניית ערים אחרות

בתורה (נינוה ודיבון)? מה אפשר ללמוד מהבדל זה?

(2) על פי רמב"ן, הסבירו את הקשר בין עונשו של קין הכתוב בפסוק י"ב ובין תיאור בנייתו את העיר.

(5 נקודות)

3. פרק י"ח

א. עיינו בפסוקים א'–ב'.

(1) מהו המידע שחסר בפסוק א'?

(2) על פי פירושים שלמדתם, כתבו שתי אפשרויות להשלמת המידע שחסר בפסוק א'.

(9 נקודות)

ב. עיינו בפסוקים י"ז–י"ח.

רש"י (לפסוק י"ז): "המכסה אני" - בתמיהה. 'אשר אני עושה' - בסדום...".

הסבירו את שאלת ה'. בתשובתכם התייחסו לנאמר בפסוק י"ח. (8 נקודות)

ג. עיינו בפסוקים כ"ג–ל"ג.

רש"י (לפסוק כ"ג): "ויגש אברהם" - מצינו הגשה למלחמה... הגשה לפיוס - 'ויגש אליו יהודה', והגשה לתפילה -

'ויגש אליהו הנביא', ולכל אלה נכנס אברהם: לְדַבֵּר קשות ולפיוס ולתפילה".

כיצד שתיים מתוך שלוש הגישות של אברהם באות לידי ביטוי בדושיח שלו עם ה' בנוגע לסדום? בססו את תשובתכם

על הכתוב. (5 נקודות)

4. פרק כ"ז

- א. (1) מה אפשר ללמוד מן הכינויים של יעקב ועֶשָׂו בפסוקים א'–י' על מערכת היחסים במשפחה של יצחק ורבקה?
בססו את תשובתכם על שני כינויים מן הכתוב.
- (2) על פי מה שלמדתם, מה הן הסיבות למערכת היחסים הזאת? תוכלו להיעזר במסופר בפרק כ"ה, פסוקים י"ט–כ"ח.
(9 נקודות)
- ב. (1) על פי מה שלמדתם, מדוע חשד יצחק שיעקב הוא העומד לפניו? כתבו שתי סיבות.
- (2) על פי מה שלמדתם, איזו תמיהה מעוררת תשובת יעקב לאביו בפסוק י"ט? כתבו שתי תשובות על שאלה זו.
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפסוק י"ב.
- "הכתב והקבלה" (לפסוק י"ב): "אולי יִמְשֵׁנִי אבִי - היה לו לומר: 'פֶּן יִמְשֵׁנִי, כִּי לִשׁוֹן 'פֶּן יִשְׁמַשׁ כִּשְׁאִין הַמְדַּבֵּר חִפְץ [רוצה] במציאות הדבר... מזה נראה כי יעקב איש התמים לא הייתה דעתו נוחה לבטל רצון אביו, והייתה נוחה ליה [נוח לו] שיברך אביו לאשר יחפוץ לברכו, והיה מקווה ומייחל בביטול השתדלותו בזה, לכן אמר לשון 'אולי', ד[ש]לשון זה יושם כשהמדבר יקווה קיום דבריו".
- על פי "הכתב והקבלה", מה קיווה יעקב שיקרה בפגישה עם יצחק? כיצד הסיק זאת בעל "הכתב והקבלה" מלשון הכתוב?
(5 נקודות)

5. פרק מ"ד

- א. (1) "לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה" (פסוק ד').
הסבירו את טענת יוסף בדברים שהוא ביקש מן הממונה על ביתו לומר לאחיו. בתשובתכם הסבירו מהי הרעה ומהי הטובה שמוזכרות בדבריו.
- (2) עיינו בפסוקים ז'–ח'.
הסבירו את תשובת האחים, ואת ה"קל וחומר" שבדבריהם.
(9 נקודות)
- ב. אברבנאל (לפרק מ"ג): "אבל חשש עם זה, אולי יחשבו אחיו שהיה אמת שבנימין גנב את הגביע... ואולי מפני זה יאמרו 'הנפש החוטאת היא תמות' אל ידרשו בעדו... הנה מפני זה ציווה יוסף לשום [להשיב] עם הגביע כסף שברו וכן כספיהם של כולם, שבזה יכירו הם שלא הייתה אשמת בנימין ורשעתו, כי אם עלילת האדון".
- (1) לדעת אברבנאל, מה היה עלול לקרות אילו יוסף לא היה מטמין את הכסף של האחים בשקיהם, וכיצד הטמנת הכסף מנעה זאת?
- (2) אברבנאל ופרשנים נוספים טוענים כי ההגנה של האחים על בנימין מלמדת שהיו בעלי תשובה גמורה.
הסבירו טענה זו.
(8 נקודות)
- ג. עיינו בפרק ל"ז, פסוקים ל"א–ל"ה, ובפרק מ"ד, פסוק י"ג.
- מדרש תנחומא (פרשת מקץ): "הלא זה אשר ישתה אדוני בו..." (פסוק ה'), 'ויקראו שמלותם...' (פסוק י"ג), אמר להן הקדוש ברוך הוא: אתם הקרעתם בגדי אביכם בדבר של חִינָם, כך אתם תקראו בדבר של חִינָם".
- על פי המדרש, הסבירו כיצד נענשו האחים בדרך של מידה כנגד מידה. בתשובתכם הסבירו מהו "דבר של חִינָם".
(5 נקודות)

שימו לב: שאלה 6 מיועדת לתלמידים שלמדו את פרקי אברהם במסגרת תוכנית "בראשית רחב".

6. ארץ-ישראל

א. (1) ציינו שני מקורות שבהם הבטיח ה' לאברהם את ארץ כנען (ציינו את הפרקים ואת הפסוקים שבהם ההבטחה מוזכרת). בנוגע לכל הבטחה שיש בה תוספת, כתבו מהי התוספת בהשוואה להבטחה שלפניה.

(2) בחרו באחד מן המקורות שציינתם, והסבירו מדוע ניתנה ההבטחה לאברהם באירוע זה.
(9 נקודות)

ב. (1) עיינו בפרקים י"ב–י"ג.

ציינו שלושה מקומות שאברהם בנה בהם מזבחות. אם הכתוב מציין פעולה נוספת שעשה אברהם בהקשר של בניית המזבח (מלבד בנייתו), ציינו פעולה זו, והסבירו אותה בלשונכם.

(2) ציינו אירוע נוסף (לא מפרקים י"ב–י"ג) שבו אברהם בונה מזבח אך למטרה שונה. מהו המקום, ומה הייתה המטרה של בניית המזבח?

(8 נקודות)

ג. (1) באילו נסיבות נאלץ אברהם לעזוב את הארץ, ומה קרה לו לאחר שעזב?

(2) מלבד להתהלך בארץ, אברהם עשה פעולות נוספות כדי להעמיק את אחיזתו בארץ.

כתבו פעולה אחת כזאת, והסבירו באיזה הקשר היא נעשתה.

(5 נקודות)

חלק ב – ישעיה (20 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 7–8 (20 נקודות).

7. פרקים א', ה'

א. (1) במשל הכרם (פרק ה', פסוקים א'–ז') בא לידי ביטוי הרעיון שתקווה נהפכת לאכזבה.

צטטו מן המשל פסוק המבטא רעיון זה, והסבירו אותו בלשונכם.

(2) על פי מה שלמדתם, צטטו מן המשל פסוק המלמד שבעל הכרם הוא ה'. הסבירו כיצד הפסוק שציטטתם מלמד זאת. (8 נקודות)

ב. (1) הרעיון שתקווה נהפכת לאכזבה בא לידי ביטוי גם בפרק א'.

צטטו מפרק א' את הפסוק המבטא רעיון זה, והסבירו אותו בלשונכם.

(2) הסבירו את העונש המתואר בפרק א', פסוקים ז'–ט'. ציינו נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין העונש שבפרק א' ובין העונש שבפרק ה'. בססו את תשובתכם על הכתוב. (7 נקודות)

ג. עיינו בתהלים, מזמור פ', פסוקים ט'–ט"ז.

מהי מטרת הדובר במשל הכרם, ומהי מטרת הדובר בפסוקים י"ג–ט"ז בתהלים? (5 נקודות)

8. פרק מ'

א. עיינו בפסוקים א'–ה'.

(1) "נַחֲמֵנוּ נַחֲמֵנוּ עַמִּי" (פסוק א').

על פי פסוקים א'–ב', מיהו הקורא לנחם, את מי יש לנחם, ומהי הנחמה?

(2) על פי פסוקים ג'–ה', לשם מה יש לסלול דרך, מה מיוחד בדרך זו, ומה אפשר ללמוד מסלילת הדרך הזאת על הגאולה העתידה? (8 נקודות)

ב. עיינו בפסוק ח'.

(1) על פי פירוש שלמדתם, מהו הנמשל לדימוי "יָבֵשׁ חֲצִיר נָבֵל צִיץ", ומהו הקשר בין דימוי זה לבין המשך הפסוק? הסבירו את תשובתכם.

(2) עיינו בפסוקים ו'–ח', ובפרק נ"ד, פסוקים ט'–י'.

מהו הרעיון המשותף לשני הקטעים, ומדוע לדעתכם ישעיהו מדגיש רעיון זה בנבואת הנחמה שלו? (7 נקודות)

ג. עיינו בפסוק ט'.

מַלְבִּי"ם (לפסוק ט'): "ואמר: אֵת צִיּוֹן הַמְּבֹשֶׁרֶת, עָלֶי עַל הָר גְּבוּהָ, וְאֵת יְרוּשָׁלַיִם הַמְּבֹשֶׁרֶת 'הָרִימִי בְכֹחַ קוֹלְךָ' וְאֵל תִּירָאִי פֶּן לֹא יָבוֹא הַדָּבָר כִּי בּוֹדָאִי יָבוֹא... וְלֹא זֹאת אֶף גַּם אֲמַרִי לַעֲרֵי יְהוּדָה 'הִנֵּה אֶלְקִיכֶם', כִּאִילוֹ תִּרְאַה מִקוֹמוֹ בִּאֲצָבַע עַל דָּבָר שֶׁכֶּבֶר בָּא וְנִהְיִיתָ".

ממה העם חושש, ומהו החיזוק המיוחד שעם ישראל מקבל באמצעות המילים "הִנֵּה אֶלְקִיכֶם"? (5 נקודות)

חלק ג – ישעיה, רות, יונה ותהלים (14 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 9–12 (14 נקודות).

9. ישעיה, פרק ז'

א. (1) "נְחָה אָרֶם עַל אֶפְרַיִם" (פסוק ב').

על פי מה שלמדתם, הסבירו בלשונכם את הדברים שנאמרו לבית דוד, ומה הייתה תגובת בית דוד המתוארת בפסוק ב' על דברים אלה.

(2) מה דרש הנביא מאחז לעשות, ומה עשה אחז?

(7 נקודות)

ב. (1) "וּבְעוֹד שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יָחַת אֶפְרַיִם מִעָם" (פסוק ח'). מה אמר הנביא לאחז, ולשם מה אמר זאת?

(2) "אִם לֹא תִאֱמָנוּ כִּי לֹא תִאֱמָנוּ" (פסוק ט'). מה הן שתי האפשרויות העומדות לפני ממלכת יהודה?

(7 נקודות)

10. רות, פרק א'

א. עיינו בפסוקים ז'–י"ג.

(1) כתבו שני טיעונים שבאמצעותם ניסתה נעמי לשכנע את כלותיה להישאר בשדה מואב.

(2) עיינו בפסוקים ט"ז–י"ז. מהי תגובת רות על הטיעונים של נעמי? בתשובתכם הסבירו את המילה "תִּפְגַּעֲנִי".

(7 נקודות)

ב. (1) על פי פרק א', כתבו שני מאפיינים של רות, והביאו ראיות למאפיינים שכתבתם.

(2) על פי פרק א', כתבו שני מאפיינים של ערפה, והביאו ראיות למאפיינים שכתבתם.

(7 נקודות)

11. יונה

א. עיינו בתפילת יונה שבפרק ב', פסוקים ז'–י'.

(1) מהו הקושי שמעוררים דברי יונה בפסוקים אלה?

(2) על פי מה שלמדתם, כתבו שתי תשובות על קושי זה.

(7 נקודות)

ב. עיינו בתפילת יונה שבפרק ד', פסוקים ב'–ג'.

(1) איזו מידה של ה' יונה אינו מזכיר בתפילתו? מדוע יונה אינו מזכיר מידה זו?

(2) עיינו בפרק ד', פסוק ה'.

מדוע לדעתכם רצה יונה לראות "מָה יְהוָה בָּעִיר"? נמקו את תשובתכם.

(7 נקודות)

12. תהלים, מזמור קמ"ה

- א. (1) מי הם המהללים את ה' ציינו שלושה.
- (2) על פי מה שלמדתם, איזה רעיון מביע בעל המזמור באמצעות סדר אזכורם של המהללים?
(7 נקודות)
- ב. עיינו בפסוקים ד'-ו'.
- רש"י: "דור לדור ישבח מעשיך וגם אני הדר כבוד הודך אשיחה".
- "ועזוז נוראתיך יאמר', וגם אני גדולתך אספרנה".
- מהי התופעה הלשונית שרש"י מבסס עליה את פירושו, ומה הוא למד מתופעה זו?
(7 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך